

III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 14.01.2020).

5. Маляренко В.Т. Перебудова кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: теорія, історія, практика: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2004. 352 с.

6. Коваленко Є.Г. Кримінальний процес України: підруч. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 712 с.

7. Кучинська О.П. Кримінальний процес України: навч. посіб. Київ: Прецедент, 2007. 202 с.

УДК 343.9(477) (043.2)

Леонов Б.Д., д.ю.н., с.н.с.,
Серьогін В.С.,

Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки
та судових експертиз СБУ, м. Київ, Україна

ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ПОВОДЖЕННЯ ІЗ СПЕЦІАЛЬНИМИ ТЕХНІЧНИМИ ЗАСОБАМИ НЕГЛАСНОГО ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

12.12.2019 у Верховній Раді України зареєстровано проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за незаконне поведження із спеціальними технічними засобами негласного отримання інформації» (реєстр. №2578) [1].

На думку розробників законопроекту, прийняття акта спрямоване на створення умов з належного забезпечення прав громадян, фізичних та юридичних осіб. Як вбачається зі змісту пояснювальної записки до проекту, шляхом досягнення цієї мети є «усунення практики застосування ст. 201, 359 КК України та ст. 195-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення як інструменту зловживань та у спосіб, що не відповідає меті кримінальної відповідальності» [2].

Зокрема, законопроект передбачає скасування кримінальної та адміністративної відповідальності за незаконний обіг (незаконне зберігання, використання, придбання, збут, контрабанду, створення з метою використання, розповсюдження або збуту тощо) спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації (далі – СТЗ) [1].

Підтримуючи необхідність удосконалення кримінально-правової політики держави щодо гуманізації відповідальності за злочини, пов'язані з поведженням з СТЗ, вважаємо, що поданий законопроект потребує доопрацювання з врахуванням ступеня суспільної небезпечності дій, пов'язаних з незаконним придбанням, збутом або використанням СТЗ.

СТЗ використовуються під час вчинення низки злочинів, що посягають на права і свободи громадян, охоронювані законом інтереси

держави і суспільства. Тому цілком обґрунтовано СТЗ вилучені Постановою Верховної Ради України від 17.06.1992 №2471-ХІІ з цивільного обороту. З метою реалізації законодавчих приписів було унормоване правове регулювання обігу СТЗ, що базується на системі відповідних норм (ст. 201, 359 КК України та ст. 195-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення), спрямованих на забезпечення справедливого балансу інтересів громадян, суспільства і держави. Такий підхід до правової протидії незаконному обігу СТЗ узгоджується з нормами законодавства провідних зарубіжних держав. Зокрема, КК Франції у ст. 226-3 встановлює кримінальну відповідальність за виготовлення, ввезення, зберігання, виставлення для продажу, пропозицію, прокат або продаж, за відсутності спеціального міністерського дозволу, приладів, призначених для виявлення та фіксації розмов на відстані, для перехоплення, розкрадання, використання чи розголошення повідомлень, відправлених, переданих або отриманих за допомогою засобів телекомунікації [3]. У ст. 9а та 9b Глави 4 «Про злочини проти свободи і суспільного спокою» КК Швеції встановлено кримінальну відповідальність за прослухування бесіди, розмови або звукового відтворення та за порушення телекомунікаційної таємниці, причому використання технічних засобів виступає необхідною ознакою цих злочинів. В багатьох кримінальних законах європейських країн використання СТЗ розглядається як необхідна або альтернативна ознаки об'єктивної сторони злочинів або як кваліфікуюча ознака конкретних злочинів [4].

Крім того, вилучення ст. 359 Кримінального кодексу України та ст. 195-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення дезавує систему правових норм, котрі забезпечують державний контроль за обігом СТЗ, що, в кінцевому підсумку, створює загрозу заподіяння шкоди охоронюваним законом як державним чи громадським інтересам, так і правам, свободам окремих громадян від безконтрольного обігу СТЗ. Отже, мета законопроекту не може бути досягнута у спосіб, запропонований розробниками законопроекту, а його положення є недостатньо обґрунтованими за результатом аналізу практики застосування відповідної статті КК.

Результати експертної практики свідчать, що останнім часом спостерігається стала тенденція переважного використання високотехнологічних спеціально технічних засобів створених з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій, застосування яких створює загрозу заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам громадян, державним чи громадським інтересам.

Безумовно, боротьба зі злочинністю у сфері СТЗ є недостатньо ефективною. Це свідчить про необхідність удосконалення системи норм,

що регулюють відносини, пов'язані з СТЗ, зокрема, потребує удосконалення ст. 359 КК України, оскільки ч. 2 ст. 163 КК України конкурує з ч. 2 ст. 359 КК України (незаконне придбання або збут спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, а також незаконне їх використання, якщо ці діяння заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб).

Враховуючи, що всі норми, які містяться в статтях 162, 182 КК України, спрямовані на охорону таємниці приватного життя, а її порушення будь-яким шляхом може бути пов'язане з використанням спеціальних засобів, призначених для негласного зняття інформації, кваліфікованими видами складів цих злочинів слід визнати дії з використанням СТЗ (за аналогією ч. 2 ст. 163 КК України). Водночас, вважаємо за доцільне доповнити ст. 195-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення приписами про відповідальність за незаконне придбання або збут СТЗ. При цьому посилені заходи адміністративного впливу слід застосовувати до осіб, винних у придбанні, зберіганні та збуті СТЗ, які використовуються у телекомунікаційних мережах загального користування України, оскільки останні належать до високотехнологічних засобів, призначених для негласного зняття (перехоплення) інформації з телекомунікаційних мереж, застосування яких може спричинити шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам.

Бурхливий розвиток інформаційних технологій, поява нових загроз в інформаційній сфері вимагають всебічного та глибокого вивчення проблеми незаконного використання СТЗ з урахуванням запропонованих системних вимог та узагальнень слідчої та судової практики, після чого може йти мова про необхідність підготовки відповідних змін і доповнень до КК України та Кодексу України про адміністративні правопорушення – адже системність та стабільність правового регулювання є однією з передумов успішної протидії злочинності.

Література

1. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за незаконне поводження із спеціальними технічними засобами негласного отримання інформації» (реєстр. № 2578). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67616.

2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за незаконне поводження із спеціальними технічними засобами негласного отримання інформації». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67616.

3. Уголовный кодекс Франции / науч. ред. Л.В. Головкин, И.Е. Крылова; пер. с фр. Н.Е. Крыловой. СПб.: Изд-во Юрид. центр Пресс, 2002. 650 с.

4. Уголовный кодекс Швеции / науч. ред. Н.Ф. Кузнецова, С.С. Беляев; пер. С.С. Беляева. СПб.: Изд-во Юрид. центр Пресс, 2001. 320 с.

УДК 343.346.2 (043.2)

Лисько Т.Д., к.ю.н.,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

**ОКРЕМІ ПРАВОВІ ОРІЄНТИРИ ЩОДО КВАЛІФІКАЦІЇ
ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ
АБО ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ ОСОБАМИ, ЯКІ КЕРУЮТЬ
ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ (ст. 286 КК УКРАЇНИ):
АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ**

У судовій практиці досить часто виникають проблеми кваліфікації злочинів, що посягають на безпеку руху та експлуатацію транспорту. Найбільш розповсюдженим серед цієї групи злочинів є порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України). Аналіз судової практики та чисельні роз'яснення Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (далі – ВС ККС) дають підстави стверджувати, що найчастіше виникають неоднозначні підходи правозасовців при встановленні суб'єктивної сторони вказаного складу злочину та визначенні причинового зв'язку між вчиненим діянням у вигляді порушення Правил дорожнього руху (далі - ПДР) та наслідків даного злочину. Неоднакове застосування судами однієї і тієї самої норми права, передбаченої ст. 286 КК України, у подібних правовідносинах, зумовлює ухвалення різних за змістом судових рішень та невідповідність судового рішення висновку щодо застосування норм права, викладеному у постанові Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті» [1].

Очевидно, основна проблема кваліфікації полягає у неправильному трактуванні правозасовцями окремих ознак об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 286 КК України, яка включає три обов'язкові ознаки: а) суспільно небезпечне діяння (порушення правил безпеки дорожнього руху); б) суспільно небезпечні наслідки (заподіяння потерпілому тілесних ушкоджень середньої тяжкості); в) причиновий зв'язок між діянням і наслідками. Так, зокрема, неналежне встановлення причинового зв'язку між діянням водія та наслідками призводить до помилкової кваліфікації суспільно небезпечного діяння та притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вимушено стали учасниками